

सर्वसमावेशक पिक विमा योजने अंतर्गत, खरीप २०२३ व रब्बी हंगाम २०२३-२४ मधील, विमा कंपन्यांकडून राज्य शासनास प्राप्त होणारी अपेक्षित परतावा रक्कम, तसेच, खरीप २०२३ मधील नाकारलेल्या अर्जांचा जमा शेतकरी हिस्सा विमा हप्ता रक्कम समायोजित करण्यास मान्यता देण्याबाबत..

महाराष्ट्र शासन

कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: पूरक-२०२४/प्र.क्र.२८७/११-अ,

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा रोड,

मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक: २७ मार्च, २०२५

वाचा :-

- १) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. प्रपिवियो-२०२३/प्र.क्र.३४/११-अ, दि.२३.०६.२०२३
- २) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र. प्रपिवियो-२०२३/प्र.क्र.५२/११-अ, दि.२६.०६.२०२३
- ३) वित्त विभाग, शासन परिपत्रक क्र. अर्थसं-२०२४/प्र.क्र.८०/अर्थ-३ दि. २५.७.२०२४
- ४) विभागीय व्यवस्थापक, भारतीय कृषि विमा कंपनी यांचे पत्र क्र.AIC.MRO/PMFBY/KH-२३/१३४६/२५, दि.२४.१.२०२५
- ५) विभागीय व्यवस्थापक, भारतीय कृषि विमा कंपनी यांचे पत्र क्र.AIC.MRO/PMFBY/RB-२३-२४/B५१/२५, दि.२४.१.२०२५
- ६) विभागीय व्यवस्थापक, भारतीय कृषि विमा कंपनी यांचे पत्र क्र.AIC.MRO/PMFBY/RB-२३-२४/१३४७/२५, दि.२४.१.२०२५
- ७) विभागीय व्यवस्थापक, भारतीय कृषि विमा कंपनी यांचे पत्र क्र.AIC.MRO/PMFBY/KH-२४/१३४९/२५, दि.२४.१.२०२५
- ८) विभागीय व्यवस्थापक, भारतीय कृषि विमा कंपनी यांचे पत्र क्र.AIC.MRO/PMFBY/ KH-२४/१३४८/२५, दि.२४.१.२०२५
- ९) संचालक(कृषि प्रक्रिया व नियोजन), कृषि आयुक्तालय, पुणे यांचे पत्र क्र.कृआ/प्रपिवियो/सां.८/मागणी/१३२८/२०२५, दि.२०.१.२०२५
- १०) संचालक(विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय, पुणे यांचे पत्र क्र./प्रपिवियो/सां८/Refund/५८३५/२०२५, दि.१२.३.२०२५
- ११) संचालक(विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय, पुणे यांचे पत्र क्र./प्रपिवियो/सां८/Refund/६५९३/२०२५, दि.२१.३.२०२५

प्रस्तावना :-

राज्यात “सर्वसमावेशक पिक विमा योजना” राबविण्यास संदर्भ क्र.(२) अन्वये मान्यता देण्यात आली असून, प्रधानमंत्री पिक विमा योजना, खरीप हंगाम २०२३ ते रब्बी हंगाम २०२५-२६ हंगामासाठी भारतीय कृषि विमा कंपनी, आयसीआयसीआय लॉबार्ड जनरल इन्शुरन्स कं.लि., एचडीएफसी इर्गो जनरल

इन्शुरन्स कंपनी लि., ओरिएन्टल इन्शुरन्स कं.लि., युनायटेड इंडिया जनरल इन्शुरन्स कं. लि., युनिवर्सल सोम्पो जनरल इन्शुरन्स कं. लि., चोलामंडलम एम एस जनरल इन्शुरन्स कं. लि., रिलायन्स जनरल इन्शुरन्स कं. लि, एस. बी. आय. जनरल इन्शुरन्स कं.लि. या ९ विमा कंपनीमार्फत संदर्भ क्र.(३) येथील शासन निर्णयान्वये राबविण्यात येत आहे. भारतीय कृषि विमा कंपनी ही राज्यात विमा कंपन्यांची समन्वयक कंपनी आहे.

सर्वसमावेशक पिक विमा योजने अंतर्गत, भारतीय कृषि विमा कंपनीने, संदर्भ क्र.(४), (५), (६), (७), व (८) येथील पत्रान्वये, अनुक्रमे खरीप २०२३ व रब्बी हंगाम २०२३-२४ मधील विमा कंपन्यांकडून राज्य शासनास अपेक्षित परतावा रक्कम, तसेच, खरीप २०२३ मधील नाकारलेल्या अर्जांचा जमा शेतकरी हिस्सा विमा हप्ता रक्कम यांमधून, खरीप २०२३ मधील उर्वरीत राज्य हिस्सा विमा हप्ता अनुदान, रब्बी २०२३-२४ मधील उर्वरीत राज्य हिस्सा विमा हप्ता अनुदान, रब्बी २०२३-२४ मधील उर्वरीत राज्य वाट्याची शेतकरी हिस्सा रक्कम, खरीप २०२४ मधील उर्वरीत अग्रीम राज्य हिस्सा विमा हप्ता अनुदान, खरीप २०२४ मधील उर्वरीत राज्य वाट्याची शेतकरी हिस्सा रक्कम आणि खरीप २०२४ मधील दुसरा राज्य हिस्सा विमा हप्ता अनुदान रक्कम उपलब्ध करून देण्याची मागणी केली आहे. तदनुषंगाने संचालक(कृषि प्रकिया व नियोजन) यांनी संदर्भ क्र.(९) येथील पत्रान्वये सदरचे अनुदान उपलब्ध करून देण्याची विनंती केली आहे.

तदनंतर संदर्भ क्र.(११) येथील पत्रान्वये, संचालक(कृषि प्रकिया व नियोजन) यांनी दिलेल्या आकडेवारीनुसार, खरीप २०२३ मधील रक्कम रु.१०८७.०७ कोटी व रब्बी २०२३-२४ मधील रक्कम रु.१०९३.६८ कोटी अशी एकूण २१८०.७५ कोटी राज्य शासनास संभाव्य परतावा रक्कम जमा होणे अपेक्षित आहे. त्यापैकी विमा कंपन्यांनी खरीप २०२३ मधील रु.५०५.३६ कोटी आयुक्तालय स्तरावर जमा केलेली रक्कम खरीप २०२४ मधील अग्रीम करीता विमा कंपन्यांना वितरीत करण्यात आली असून, परतावा रक्कमेपैकी रु.१२३४.६४ कोटी (खरीप २०२३ ची रु.५३०.९६ कोटी, रब्बी २०२३-२४ ची रु.७०३.६८ कोटी) रक्कम आयुक्तालय स्तरावर जमा आहे. उर्वरीत संभाव्य अपेक्षित परतावा रक्कम रु.४६४.९९ कोटी येणे बाकी आहे. तसेच, खरीप २०२३ मधील विविध कारणांमुळे नाकारलेल्या अर्जांपोटी शेतकरी विमा हप्ता रक्कम रु.७०.२२ कोटी आयुक्तालय स्तरावर जमा आहे. अशाप्रकारे, आयुक्तालय स्तरावर एकूण रु.१३०४.८६ कोटी इतकी रक्कम जमा आहे. राज्य शासनास विमा कंपनीकडून प्राप्त होणारी परतावा रक्कम व ११०% पेक्षा जास्तीच्या नुकसान भरपाईच्या दायित्वाची रक्कम ही अंतरीम असून त्यामध्ये केंद्र व राज्य शासनाकडून प्रलंबीत विमा हप्ता, न्यायालयीन प्रकरणे, उत्पादनाच्या आकडेवारीवरील आक्षेप, तक्रार निवारण समितीचे निर्णय इत्यादीनुसार नुकसान भरपाई रक्कमेत बदल झाल्यास, सदर रकमेत बदल संभवतो.

संदर्भ क्र.(९) येथील पत्रान्वये, संचालक(कृषि प्रकिया व नियोजन) यांनी, सर्वसमावेशक पिक विमा योजनेअंतर्गत, आयुक्तालय स्तरावरील प्राप्त झालेली/प्राप्त होणा-या संभाव्य अपेक्षित परतावा रक्कमेमधून भारतीय कृषि विमा कंपनीने मागणी केलेला सदरचा निधी समायोजित करण्यास मान्यता देण्याची विनंती केली असून, संदर्भ क्र.(११) येथील पत्रान्वये सद्यस्थितीत रु.१३०४.८६ कोटी इतकी परतावा रक्कम जमा झाली असल्याचे नमूद केले आहे.

तद्नुषंगाने सर्वसमावेशक पिक विमा योजने अंतर्गत आयुक्तालय स्तरावरील प्राप्त झालेली/प्राप्त होणारी संभाव्य अपेक्षित अंतरीम परतावा रक्कम रु.१७६९.८५ कोटी (खरीप २०२३ ची रु.५३०.९६ कोटी + रब्बी २०२३-२४ ची रु.७०३.६८ कोटी + खरीप २०२३ मधील विविध कारणांमुळे नाकारलेल्या अर्जापोटी जमा शेतकरी विमा हप्ता रक्कम रु.७०.२२ कोटी + संभाव्य अपेक्षित उर्वरीत परतावा रक्कम रु.४६४.९९ कोटी) मधून, आयुक्त(कृषि) यांचे स्तरावर खालीलप्रमाणे रक्कम समायोजित करण्यास मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

अ.क्र.	हंगाम / वर्ष	बाब	आयुक्तालय स्तरावर जमा रक्कम रु.१३०४.८६ कोटी मधून आयुक्त(कृषि) यांच्या स्तरावर समायोजित करण्यात येणारी रक्कम (रु. कोटी)	आयुक्तालय स्तरावर प्राप्त होणारी संभाव्य अपेक्षित उर्वरीत परतावा रक्कम रु.४६४.९९ कोटी मधून आयुक्त(कृषि) यांच्या स्तरावर समायोजित करण्यात येणारी रक्कम (रु. कोटी)
१	खरीप २०२३	उर्वरीत राज्य हिस्सा विमा हप्ता अनुदान रक्कम	११.२८	-
२	रब्बी २०२३-२४	उर्वरीत राज्य हिस्सा विमा हप्ता अनुदान रक्कम	३८.८५	-
३	रब्बी २०२३-२४	उर्वरीत राज्य वाट्याची शेतकरी हिस्सा विमा हप्ता रक्कम (रु.१/- वगळता)	९.५४	-
४	खरीप २०२४	उर्वरीत अग्रीम राज्य हिस्सा विमा हप्ता अनुदान रक्कम	७१९.१५	-
५	खरीप २०२४	उर्वरीत राज्य वाट्याची शेतकरी हिस्सा विमा हप्ता रक्कम (रु.१/- वगळता)	८.३४	-
६	खरीप २०२४	दुसरा राज्य हिस्सा विमा हप्ता अनुदान रक्कम रु.१३६४.२९ कोटी पैकी रु.९८२.६९ कोटी समायोजनातून(रु.५१७.७ कोटी जमा रकमेमधून, रु.४६४.९९ कोटी संभाव्य अपेक्षित परतावा रक्कममधून) (उर्वरीत रु. ३८१.६ कोटी करिता सन २०२५-२६ मध्ये प्रस्ताव सादर करणे)	५१७.७	४६४.९९
एकूण रक्कम			१३०४.८६	४६४.९९

त्यास अनुसरून खालीलप्रमाणे शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय:-

भारतीय कृषि विमा कंपनीने सादर केलेली मागणी आणि तद्नुषंगाने कृषि आयुक्तालयाची विनंती यांचा विचार करता, सर्वसमावेशक पिक विमा योजने अंतर्गत, आयुक्तालय स्तरावरील प्राप्त झालेली/प्राप्त होणारी संभाव्य अपेक्षित अंतरीम परतावा रक्कम रु.१७६९.८५ कोटी (खरीप २०२३ ची रु.५३०.९६ कोटी + रब्बी २०२३-२४ ची रु.७०३.६८ कोटी + खरीप २०२३ मधील विविध कारणांमुळे नाकारलेल्या अर्जापोटी जमा शेतकरी विमा हप्ता रक्कम रु.७०.२२ कोटी + संभाव्य अपेक्षित उर्वरीत परतावा रक्कम रु.४६४.९९ कोटी) मधून, आयुक्त(कृषि) यांचे स्तरावर समायोजित करण्यास खालीलप्रमाणे मान्यता देण्यात येत आहे :-

अ.क्र.	हंगाम / वर्ष	बाब	आयुक्तालय स्तरावर जमा रक्कम रु.१३०४.८६ कोटी मधून आयुक्त(कृषि) यांच्या स्तरावर समायोजित करावयाची रक्कम रु. कोटी	आयुक्तालय स्तरावर प्राप्त होणारी संभाव्य अपेक्षित उर्वरीत परतावा रक्कम रु.४६४.९९ कोटी मधून आयुक्त(कृषि) यांच्या स्तरावर समायोजित करावयाची रक्कम रु. कोटी
१	खरीप २०२३	उर्वरीत राज्य हिस्सा विमा हप्ता अनुदान रक्कम	११.२८	-
२	रब्बी २०२३-२४	उर्वरीत राज्य हिस्सा विमा हप्ता अनुदान रक्कम	३८.८५	-
३	रब्बी २०२३-२४	उर्वरीत राज्य वाटयाची शेतकरी हिस्सा विमा हप्ता रक्कम (रु.१/- वगळता)	९.५४	-
४	खरीप २०२४	उर्वरीत अग्रीम राज्य हिस्सा विमा हप्ता अनुदान रक्कम	७१९.१५	-
५	खरीप २०२४	उर्वरीत राज्य वाटयाची शेतकरी हिस्सा विमा हप्ता रक्कम (रु.१/- वगळता)	८.३४	-
६	खरीप २०२४	दुसरा राज्य हिस्सा विमा हप्ता अनुदान रक्कम रु.१३६४.२९ कोटी पैकी रु.९८२.६९ कोटी समायोजनातून(रु.५१७.७ कोटी जमा रकमेमधून, रु.४६४.९९ कोटी संभाव्य अपेक्षित परतावा रक्कममधून) (उर्वरीत रु. ३८१.६ कोटी करीता सन २०२५-२६ मध्ये प्रस्ताव सादर करणे)	५१७.७	४६४.९९
		एकूण रक्कम	१३०४.८६	४६४.९९

२. सदरची रक्कम वरीलप्रमाणे दिलेल्या हंगामांकरिता समायोजित करण्यात येत असून त्याचा वापर यापूर्वीच्या इतर हंगामांकरिता अनुज्ञेय असणार नाही.
३. सदर शासन निर्णयान्वये वितरीत करण्यात येणारा निधी, प्रधानमंत्री पिक विमा योजनेच्या मार्गदर्शक सूचना व शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या शासन निर्णयांनुसारच खर्च करण्याची जबाबदारी, आयुक्त (कृषि) यांची राहिल. तसेच, विमा कंपन्यांकडून येणाऱ्या संभाव्य परतावाच्या रक्कम तातडीने त्यांच्याकडून वसूल करण्याची कार्यवाही करण्यात यावी.
४. उपरोक्तप्रमाणे उपलब्ध करून देण्यात येणाऱ्या निधीच्या विनियोगाबाबतचे उपयोगिता प्रमाणपत्र आयुक्त (कृषि) शासनास सादर करतील.
५. प्रस्तुत प्रयोजनार्थ सहायक संचालक (लेखा), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना आहरण व संवितरण अधिकारी तर आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना नियंत्रण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे.
६. प्रस्तुत शासन निर्णय वित्त विभाग अनौप. संदर्भ क्र.७८/२०२५/व्यय-१, दि.१९.३.२०२५ अन्वये दिलेल्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

७. प्रस्तुत शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्र. २०२५०३२७१९२०४४३४०१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(उमेश चांदिवडे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.मंत्री (कृषि) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई - ३२
२. मा. राज्यमंत्री(कृषि) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२
३. प्रधान सचिव (कृषि) यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई-३२
४. आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
५. संचालक (कृषि प्रक्रिया व नियोजन), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
६. मुख्य सांख्यिक, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
७. संचालक, लेखा व कोषागारे, मुंबई
८. सहाय्यक संचालक (लेखा), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
९. जिल्हा कोषागार अधिकारी, पुणे
१०. महालेखापाल, महाराष्ट्र -१/२, (लेखा परीक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई / नागपूर
११. वित्त विभाग (व्यय-१/ अर्थ-१३), मंत्रालय, मुंबई- ३२
१२. उप सचिव (११-ओ /२-ओ), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचे स्वीय सहाय्यक
१३. कक्ष अधिकारी (२- ओ), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई -३२
१४. विभागीय व्यवस्थापक, भारतीय कृषि विमा कंपनी, लोक चेंबर्स, मरोल मरोशी नाका, मरोल. अंधेरी(पूर्व), मुंबई - ४०० ०५९.
१५. विभागीय व्यवस्थापक, आयसीआयसीआय लॉबार्ड जनरल इन्शुरन्स कं.लि., आयसीआयसीआय हाऊस, ४१४, वीर सावरकर मार्ग, सिध्दीविनायक मंदिराजवळ, प्रभादेवी, मुंबई- ४०० ०२५.
१६. विभागीय व्यवस्थापक, एचडीएफसी इर्गो इन्शुरन्स कं. लि. डी-१०३ तीसरा मजला ईटन बिझनेस, डिस्ट्रीक्ट एल.एस.बी. मार्ग भांडूप (पश्चिम), मुंबई- ४०००७८
१७. विभागीय व्यवस्थापक, ओरिएन्टल इन्शुरन्स कं.लि. पुणे.
१८. विभागीय व्यवस्थापक, युनायटेड इंडिया इन्शुरन्स कंपनी लिमिटेड, ३ रा मजला, काकडे ब्रिज आयकोन युनिट क्र.२०२ ते २०७, गणेशखिंड मार्ग, शिवाजीनगर, पुणे ४११ ०१६.
१९. विभागीय व्यवस्थापक, युनिवर्सल सोम्पो जनरल इन्शुरन्स कं. लि. मुंबई
२०. विभागीय व्यवस्थापक, चोलामंडलम एम एस जनरल इन्शुरन्स कं. लि., पुणे
२१. विभागीय व्यवस्थापक, रिलायन्स जनरल इन्शुरन्स कं. लि, मुंबई
२२. विभागीय व्यवस्थापक, एस बी आय जनरल इन्शुरन्स कं.लि. पुणे
२३. निवड नस्ती (कार्यासन ११-ओ).